

УДК 378:34

КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОБЛІКОВЦІВ З РЕЄСТРАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ДАНИХ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Басараб Володимир Ярославович
с.мт.Богородчани

У статті автором розроблено й обґрунтовано показники та критерії оцінювання рівнів сформованості ключових компетентностей у майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних. У якості ключових компетентностей визначено узагальнені способи професійної діяльності цієї категорії робітників, а рівні вирішення професійних задач виявляють критерії сформованості цих способів.

Ключові слова: ключові компетентності, обліковець з реєстрації бухгалтерських даних, знання, уміння, навички, критерії, показники, рівні сформованості.

Постановка проблеми. Згідно нової освітньої парадигми кваліфікований робітник повинен володіти фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками діяльності своєї професії, досвідом творчої діяльності з вирішення нових актуальних проблем в професійній діяльності, тобто він повинен бути компетентним в своїй справі.

Не дивно, що нові цілі вимагають пошуку нових можливостей їх альтернативного вирішення. Це діалектичне протиріччя, що вимагає від професійно-технічної освіти стабільності та мобільності одночасно, можливо вирішити шляхом розробки критеріїв, показників та рівнів сформованості ключових компетентностей у майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних, тобто якісними і кількісними показниками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Проблему визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості умінь та навичок, різних видів компетентностей та компетенцій в різні часи розв'язувало багато науковців: О.Бабаян, Н.Баловсяк, О.Барановська, Н.Гарашкіна, І.Демура, Д.Демченко, Г.Зайчук, І.Зимня, Т.Коваль, О.Овчарук, Л.Сушенцева.

Метою статті є визначення і теоретичне обґрунтування основних критеріїв, показників та рівнів сформованості ключових компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних в процесі професійної підготовки в професійно-технічному навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. У психолого-педагогічній літературі існують різні погляди щодо трактування поняття «критерій». У словниках поняття «критерій» (від грец. *kriterion* – засіб для судження) – ознака, завдяки якій відбувається оцінка, визначення або класифікація явища чи процесу, ознака, за якою можна судити про щось, мірило для визначення, оцінки предмета чи явища [1, с.731], підстава для оцінки або класифікації чогось [2, с.211], стандарт, виходячи з якого можуть прийматися рішення, робитись оцінки або класифікація; рівень досягнень, який

визначається метою, за ступенем наближення до якої оцінюється прогрес [3]. Зокрема у словнику-довіднику української мови критерієм (від грец. *kriterion*) – називають мірило для визначення, оцінки предмета, явища; ознака, що є основою класифікації [4].

Критерієм називають мірило для оцінювання чого-небудь, засіб для перевірки істинності або помилковості того або іншого твердження [5, с.193].

Для педагогічного дослідження важливим є визначення критерію того явища (процесу), на яке спрямоване дослідження. Поняття «критерій» у науковій практиці визначається як «мірило для визначення оцінки предмета чи явища; ознака, взята за основу класифікації» [6, с.160].

В.Курило визначає термін «критерій» як якість явища, що відбивають його суттєві характеристики і саме тому підлягають оцінці» [7, с.35].

Підводячи підсумок вище проведеному аналізу поняття «критерій», можна стверджувати, що ключові компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних забезпечується сформованістю визначених компонентів та їх складових як частини цілісної системи, які можна оцінити.

Серед вимог, що висуваються до критеріїв педагогічного дослідження, необхідно відзначити, що критерії повинні мати суттєві ознаки предмета, тобто відображати необхідні ознаки та якості; через свою суттєвість ці якості та ознаки повинні бути стійкими і постійними [8]. Термін «показник», за новим тлумачним словником української мови, визначається як: свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення чого-небудь [9].

Для аналізу рівнів сформованості ключових компетентностей майбутнього обліковця з реєстрації бухгалтерських даних ми виокремили і конкретизували ключові критерії та показники (рис.1.).

На нашу думку, критеріями, на базі яких оцінюється формування ключових компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних, є узагальнення показників, що відбуваються з робітником в процесі навчання чи професійної діяльності. Ключові критерії мають відображати: основні закономірності формування ключових компетентностей; існуючі взаємозв'язки між компонентами в моделі майбутнього обліковця з реєстрації бухгалтерських даних; готовність та рівень сформованості ключових компетентностей в майбутнього ОЗРБД до професійної діяльності.

Мотиваційний критерій, полягає у сформованості майбутнього обліковця з реєстрації бухгалтерських даних

системи мотивацій для: прагнення до успіху, до навчання чи роботи; кар'єрного росту; лідерства; вибору професії обліковця.

Як зазначає В.Ягулов, «мотив навчально-пізнавальної діяльності – це намагання учня досягти певного рівня розвитку в учинні та професійній діяльності, в основі якої

лежать глибокі, міцні й різноманітні загальнонаукові та професійні знання, навички й уміння...» [10, с.285].

Ми згідні із думкою С.Гончаренко про те, що одна й та сама діяльність може здійснюватися з різних мотивів. Значення мотивів для формування особистості дуже велике. Завдання педагога – виховання правильної мотивації [11, с.217].

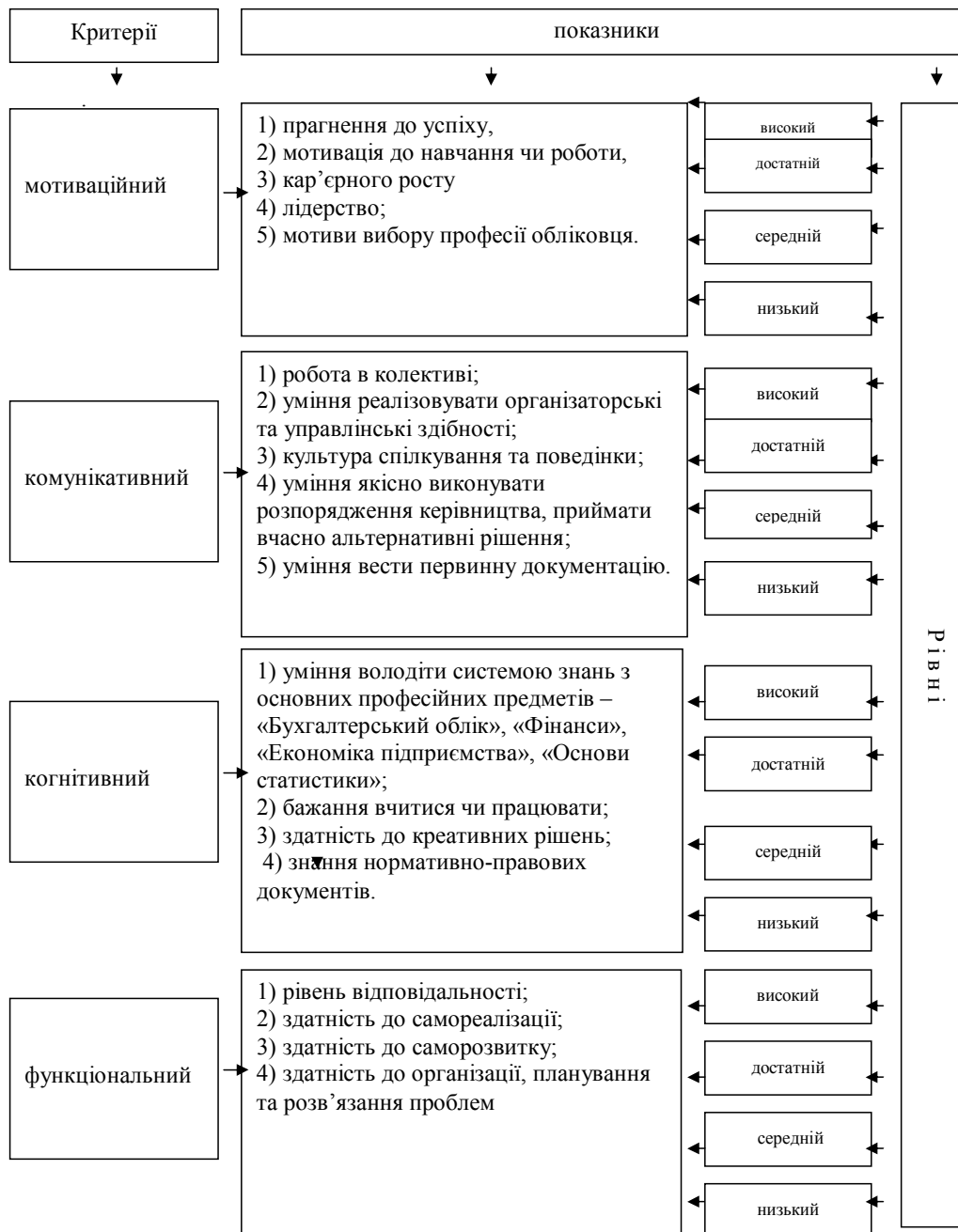

Рис.1. Критерії, показники та рівні сформованості ключових компетентностей майбутнього обліковця з реєстрації бухгалтерських даних

В працях Л. Фридмана так характеризує зовнішні та внутрішні мотиви: «Якщо мотиви, що спонукають дану діяльність, не пов'язані із нею, то їх називають зовнішніми по відношенню до цієї діяльності; якщо ж мотиви безпосередньо пов'язані з самою діяльністю, то їх називають внутрішніми» [12, с.54].

Комунікативний критерій, полягає в умінні подавати інформацію; чітко викладати думки; спроможність вирішувати конфліктні ситуації; уміння якісно виконувати розпорядження керівництва, приймати вчасно рішення; уміння вести первинну документацію (звіти, бухгалтерські первин-

ні документи); уміння працювати з програмними продуктами інформаційних технологій, базами даних, мережею Internet; спроможність встановлювати ділові контакти та проводити ділові зустрічі; уміння етично себе поводити у професійній сфері, здатність до креативних рішень тощо.

Ключовими показниками цього критерію нами визначено: робота в колективі; уміння реалізовувати організаторські та управлінські здібності; культура спілкування та поведінки; уміння якісно виконувати розпорядження керівництва, приймати вчасно альтернативні рішення; уміння вести первинну облікову документацію на паперових на

електронних носіях інформації.

Когнітивний критерій, визначає сформованість у майбутніх ОзРБД знань, умінь і навичок, розвиток обліково-аналітичного та правового мислення. Тому суть такого критерію полягає у знаннях про значення та рівень ключових компетентностей обліковця суспільстві, володінні знаннями для прийняття рішень.

Ключовими показниками цього критерію нами визначено: уміння володіти системою знань з основних професійних предметів – «Бухгалтерський облік», «Фінанси», «Економіка», «Інформаційні системи в обліку», «Інформаційні технології», «Основи оподаткування», «Основи діловодства», «Основи трудового законодавства», «Економіка підприємства», «Основи статистики»; бажання вчитися чи працювати; здатність до креативних рішень; знання нормативно-правових документів.

Як зазначає С. Литвиненко, що сьогодні про успішних людей побутує вираз: «Він досяг успіху, тому що він креативно мислить або він завжди знаходить нестандартні вдалі рішення». Справді, креативність нерідко є синонімом успіху і попит на неї дуже великий. Креативність – (лат. creatio – створення) – новітній термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і входять в структуру обдарованості в якості незалежного фактора» [13, с.215].

Функціональний критерій, полягає у свідомому здобутті професійних знань з бухгалтерського обліку; умінні застосовувати знання з обраної професії на практиці; здатність адаптації до нових ситуацій; постійне поновлення професійних умінь з інформаційних систем в обліку, враховуючи зміни нормативно-правових документів.

Ключовими показниками цього критерію нами визначено: рівень відповідальності; здатність до самореалізації; здатність до саморозвитку; здатність до організації, планування та розв'язання проблем.

На нашу думку, зазначені критерії мають відображати ознаки та властивості, притаманні майбутнім ОзРБД в його професійній діяльності.

Актуальними для нашого дослідження вважаємо роздуми Д.Іванова про те, що сьогодні недостатньо бути гарним фахівцем, необхідно бути гарним співробітником, здатним виявляти ініціативність, брати на себе відповідальність і приймати адекватні рішення у невизначених ситуаціях, працювати у групі на загальний результат і самостійно вчитися, поповнюючи прогалини у професійних знаннях, необхідних для розв'язання конкретної проблеми [14].

Зазвичай як основний критерій учні обирають просування особистості на більш високий рівень свого розвитку. Просування учнів на більш високий рівень розвитку ключових компетентностей виступає основним критерієм ефективності навчання. Виходячи з логіки дослідження, нами були виділені чотири рівні сформованості ключових компетентностей майбутніх ОзРБД: *високий, достатній, середній, низький*. Рівень сформованості ключових компетентностей майбутніх ОзРБД розглядається як ступінь оволодіння учнями критеріями, що входять до складу ключових компетентностей (мотиваційний, комунікативний, когнітивний, функціональний).

Мотиваційний критерій, рівень *високий* – висока сформованість умінь та навичок для досягнення успіху; мотивації до навчання; велике бажання досягти кар'єрного росту та лідерства; на високому рівні сформовані мотиви вибору професії обліковця та професійної діяльності; рівень *достатній* – на належному рівні сформовані уміння

та навички для досягнення успіху; мотивація до навчання; позитивне ставлення до кар'єрного росту та лідерства; сформовані достатні мотиви вибору професії обліковця; рівень *середній* – на не достатньому рівні сформовані уміння та навички для досягнення успіху; мотивація до навчання; слабе ставлення до кар'єрного росту та лідерства; мотиви вибору професії обліковця; рівень *низький* - відсутність сформованих умінь та навичок при виконанні професійних завдань, байдуже відношення до прагнення успіху; не має мотивації до навчання; незацікавлене ставлення до кар'єрного росту, лідерства; не сформовані мотиви вибору професії обліковця та подальшої професійної діяльності.

Виділення мотиваційного критерію в структурі моделі формування ключових компетентностей майбутніх ОзРБД зумовлене тим, що мотивація забезпечує передумови для реалізації інших структурних компонентів. Якщо критерій розглядається як основа для оцінки сформованості певного явища, то показник належить до якісної та кількісної характеристики сформованості явища, якості, властивості, тобто свідчить про ступінь сформованості того чи іншого критерію. Як наголошує А. Семенова, показники фіксують певний стан або рівень розвитку певного критерію. Показник – це явище або подія, за якими можна судити про динаміку певного процесу [15].

Комунікативний критерій, рівень *високий* – на високому професійному рівні сформована система роботи в колективі; позитивно відмічені уміння реалізовувати організаторські та управлінські здібності; сформована висока культура мовлення та поведінки; вчасно і якісно виконувати розпорядження керівництва; приймати вчасно альтернативні рішення; уміння вести первинну документацію; рівень *достатній* – робота в колективі; уміння реалізовувати організаторські та управлінські здібності; сформована належна культура мовлення та поведінки; уміння якісно виконувати розпорядження керівництва; приймати вчасно альтернативні рішення; уміння вести первинну документацію; рівень *середній* – на задовільному рівні сформована система роботи в колективі; уміння реалізовувати організаторські та управлінські здібності; сформована задовільна культура мовлення та поведінки; уміння якісно виконувати розпорядження керівництва; приймати вчасно альтернативні рішення; уміння вести первинну документацію. рівень *низький* – невпевненість в роботі та у колективі; відсутність організаторських та управлінських здібностей; неналежна культура мовлення та поведінки; не сформоване уміння якісно виконувати розпорядження керівництва; не сформовані умови для прийняти вчасно альтернативних рішень; не має навичок вести первинну документацію.

Когнітивний критерій, рівень *високий* – виявлено високий рівень уміння володіти системою знань з основних професійних предметів; бажання вчитися; сформована висока здатність до креативних рішень; знання нормативно-правових документів; рівень *достатній* – уміння володіти системою знань з основних професійних предметів; бажання вчитися; здатність до креативних рішень; знання нормативно-правових документів; рівень *середній* – задовільний рівень уміння володіти системою знань з основних професійних предметів; бажання вчитися; здатність до креативних рішень; знання нормативно-правових документів; рівень *низький* - відсутність в учнів сформованих умінь та навичок володіти системою знань з основних професійних предметів; низьке бажання вчитися; здатність до креативних рішень; не має знань з нормативно-правових документів.

Функціональний критерій, рівень *високий* – сформо-

вано високий рівень відповідальності; здатність до самореалізації; здатність до саморозвитку; здатність до організації, планування та розв'язання проблем; рівень *достатній* – здатність до відповідальності сформовано на достатньому рівні; на належному рівні сформовано уміння та навички до самореалізації, саморозвитку, організації, планування та розв'язання проблем; рівень *середній* – сформовано середній рівень відповідальності, самореалізації та до саморозвитку; сформовані на середньому рівні знання та вміння до організації, планування та розв'язання проблем; рівень *низький* – рівень відповідальності; здатність до самореалізації; здатність до саморозвитку; здатність до організації,

планування та розв'язання проблем сформовані слабо.

Висновки. Проведений аналіз дозволив уточнити поняття «критерій», «показник», обґрунтувати та розкрити сутність критеріїв і показників сформованості ключових компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних, тобто під *критеріями* розуміється якісна характеристика об'єкта діагностичного дослідження, а *показники* це компоненти, які оцінюють сформованість рівнів цих критеріїв.

Таким чином, визначено основні критерії, їх показники та рівні сформованості ключових компетентностей обліковців з реєстрації бухгалтерських даних.

Література та джерела

1. Вейсман А.Д. Греческо-русский словарь / Александр Давидович Вейсман. – 5-е изд. – СПб.: Издание автора, 1991. – 1370 с.
2. Новий тлумачний словник української мови. Т.1, А-К / уклад. : В.В.Яременко, О.М.Сліпушко. – К.: АКОНІТ, 2006. – 926 с.
3. Большой толковый психологический словарь / [пер. с англ. Ребер Артур]. – ООО «Издательство АСТ»; Издательство «Вече», 2001. – Т.1 – 592 с.
4. Словник іншомовних слів / за ред. О.С.Мельничука. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1974. – 776 с.
5. Професійна освіта: словник / уклад. С.У.Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 149 с.
6. Максимова В. Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы / В.Максимова. – М.: Просвещение, 1987. – С.181
7. Курило В.С. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні / Віталій Семенович Курило // Педагогіка і психологія. – 1999. – №2. – С.35-39
8. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: учеб. для студентов высш. учеб. заведений. В 2 кн. Кн.1. Общие основы. Процесс обучения / И.П.Подласый. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 570 с.
9. Новий тлумачний словник української мови [укл. В.В.Яременко, О.М.Сліпушко]. – К.: Вид-во „Аконіт”, 2001. – Том 2 Ж-О. – 911 с.
10. Ягулов В. Компетентнісний підхід до формування змісту професійної підготовки майбутніх бакалаврів технічного профілю (на прикладі спеціальності «Інженерне матеріалознавство») / В.Ягулов, Н.Півень // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – [Серія: Педагогіка / гол.ред.Терещук В.]. — Тернопіль. – 2009. – Спецвипуск. – № 3. – С.283-287
11. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С.Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
12. Фридман Л.М. Наглядность и моделирование в обучении / Лев Моисеевич Фридман. – М.: Знание, 1984. – 78 с.
13. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи/ С.Литвиненко // Збірник наукових праць полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Короленка. – Серія «Педагогічні науки». – випуск 3 (50). – Полтава, 2006. – С.215-219
14. Иванов Д. Компетентности и компетентностный подход в современном образовании / Д.Иванов. – М.: Чистые пруды, 2007. – 32 с.
15. Семенова А.В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів: Монографія / Алла Василівна Семенова. – О.: Юрид. л-ра, 2009. – 504 с.

В статтє автором разработаны и обоснованы показатели и критерии оценки уровней сформированности ключевых компетентностей у будущих учетчиков по регистрации бухгалтерских данных. В качестве ключевых компетентностей определено обобщенные способы профессиональной деятельности этой категории рабочих, а уровни решения профессиональных задач обнаруживают критерии сформированности этих способов.

Ключевые слова: ключевые компетентности, учетчик по регистрации бухгалтерских данных, знания, умения, навыки, критерии, показатели, уровни сформированности.

In this article the author has considered indicators and evaluation criteria of levels of key competencies of future registration accountants of accounting data. As key competencies have been defined the generalized methods of professional activity of this category of workers. The levels of solving professional problems exhibit criteria of formation of them.

Key words: core competencies, registration accountant of accounting data, knowledge, skills, criteria, indicators, levels of development.